

การสร้างความเป็นไทใหญ่แม่ฮ่องสอนผ่านความเชื่อโหราศาสตร์

CONSTRUCTING MAEHONGSON TAIYAINESS THROUGH ASTROLOGICAL BELIEFS

ธรรศ ศรีรัตนบัลล์¹, นันทชญา มหาขันธ²

That Sriratanaban¹, Nanchaya Mahakhan²

สาขาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา¹,

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา²

dhat1984@gmail.com¹, nanchaya@hotmail.com²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อโหราศาสตร์และบทบาทของความเชื่อโหราศาสตร์ในพุทธศาสนาของไทใหญ่ อิทธิพลของความเชื่อโหราศาสตร์ที่มีผลต่อการสร้างความเป็นไทใหญ่ และการสร้างความเป็นไทใหญ่แม่ฮ่องสอนผ่านความเชื่อโหราศาสตร์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative reseaech) โดยใช้แนวทางการศึกษาด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ (historical approach) และนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อโหราศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อดั้งเดิมที่ชาวไทใหญ่อยึดถือเป็นหลัก ต่อมารับความเชื่อโหราศาสตร์จากจีนและอินเดียมาปรับใช้และสร้างเป็นลักษณะเฉพาะของความเชื่อโหราศาสตร์ของไทใหญ่ และพบว่าความเชื่อโหราศาสตร์เป็นความเชื่อที่เติบโตเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนา มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างตัวตนความเป็นไทใหญ่ ทั้งด้านโลกทัศน์ในการดำเนินชีวิต ความคาดหวังและวิธีการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น แม้ว่าในปัจจุบันโลกจะมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ แต่ความเชื่อโหราศาสตร์ยังคงมีบทบาทอยู่ในชุมชนชาวไทใหญ่ โดยตั้งแต่พุทธศักราช 2530 เป็นต้นมา กระแสท้องถิ่นนิยมได้ขยายตัวอย่างกว้างขวางในประเทศไทย พบว่าความเชื่อโหราศาสตร์ได้ถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างและนิยามความเป็นไทใหญ่ของคนไทใหญ่ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นการสร้างและนำเสนอภาพความเป็นไทใหญ่ เพื่อตอบสนองการรื้อฟื้นตัวตนของคนไทใหญ่ รวมถึงตอบสนองการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และค่านิยมเกี่ยวกับความเชื่อโหราศาสตร์ในประเทศไทย

คำสำคัญ: ความเป็นไทใหญ่แม่ฮ่องสอน, การสร้างความเป็นไทใหญ่แม่ฮ่องสอน, ความเชื่อโหราศาสตร์

Abstract

This research aims to study the astrological beliefs of Tai Yai people and their roles in Tai Yai Buddhism, the influence of astrological beliefs on the construction of Tai Yai-ness, as well as the use of astrological beliefs in the construction of Maehongson Tai Yai-ness. It is a qualitative research implementing a historical approach and presented using descriptive analysis.

The result has illustrated that astrological beliefs were part of the traditional beliefs that Tai Yai people adhered to. Later on, Chinese and Indian astrological beliefs were assimilated and adapted to create the characteristics that are unique to Tai Yai astrological beliefs. It has also been discovered that Tai Yai astrological beliefs have developed and integrated into Tai Yai Buddhism. Astrological beliefs have influenced the way of life of Tai Yai people, and have played a significant role in the construction of the Tai

Yai identity, in such aspects as Tai Yai people's perspectives on life, their expectations, and their ways of dealing with problems. Despite the rapid scientific and technological advances in today's world, it has been found that astrological beliefs continue to play an important role in the Tai Yai communities. Moreover, it has been discovered that the rise and spread of localism in Thailand since 1987 have resulted in astrological beliefs being used by Tai Yai people in Maehongson in constructing and defining their own Tai Yai-ness. The creation and presentation of Tai Yai-ness are aimed at such purposes as serving Tai Yai people's need to revive their identity, catering to the trend of cultural tourism, as well as responding to the widespread popularity of astrological beliefs in Thailand.

Keyword: Maehongson taiyainess, Constructing maehongson taiyainess, Astrological beliefs

บทนำ

ไทใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณรัฐฉาน สหภาพเมียนมาร์ ทางตอนใต้ของประเทศจีน และส่วนหนึ่งได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ อำเภอเมือง อำเภอปาย และอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ทำให้ชุมชนของไทใหญ่มีลักษณะเป็นรัฐขนาดเล็กในหุบเขา การเดินทางติดต่อระหว่างกันมีความยากลำบาก ก่อให้เกิดการบ่มเพาะลักษณะเฉพาะของแต่ละเมือง ทำให้ไทใหญ่ในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง (ณัชชา เลหาศิริณาด, 2541) อย่างไรก็ตาม Edmund Leach ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับกลุ่มไทว่ามีลักษณะสำคัญร่วมกัน 3 ประการ คือ การปกครองโดยระบบเจ้าฟ้า การทำนาดำ และการนับถือพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2553)

พุทธศาสนามีอิทธิพลอย่างมากต่อการสร้างความเป็นไทใหญ่ ทั้งในด้านของโลกทัศน์ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิต รูปแบบของพุทธศาสนาแบบไทใหญ่มีความเชื่อโหราศาสตร์ผสมผสานอยู่ด้วย กล่าวได้ว่าความเชื่อโหราศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างรูปแบบพุทธศาสนาแบบไทใหญ่ นำไปสู่การวิจัยว่าลักษณะดังกล่าวส่งผลให้ความเชื่อโหราศาสตร์มีบทบาทต่อการสร้างความเป็นไทใหญ่ ทั้งในลักษณะที่ปฏิบัติการณ์ผ่านพุทธศาสนาและเกิดขึ้นจากความเชื่อโหราศาสตร์โดยตรง ทั้งในระดับปัจเจกและในระดับสังคมอย่างไร

กรณีของชุมชนไทใหญ่ในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นชาวไทใหญ่ที่อพยพเข้ามาตั้งชุมชนตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 23 และเติบโตจากการเป็นชุมทางการค้าชายแดนด้านตะวันตกของนครเชียงใหม่และกิจการค้าไม้ขนสัก ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2417 ได้รับการยกสถานะเป็นเมืองหน้าด่านทางด้านทิศตะวันตกของนครเชียงใหม่ และเป็นจังหวัดแม่ฮ่องสอนเมื่อ พ.ศ. 2456

เมืองแม่ฮ่องสอนมีลักษณะเด่น กล่าวคือ เป็นชุมชนไทใหญ่ที่ถูกสร้างขึ้นด้วยคติการสร้างเมืองแบบไทใหญ่ ในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านจากยุคจารีตสู่รัฐสมัยใหม่เพียงแห่งเดียวในประเทศไทย และสามารถธำรงความเป็นไทใหญ่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ความสำคัญดังกล่าวส่งผลให้ในปัจจุบัน ชุมชนไทใหญ่แม่ฮ่องสอนพยายามสร้างและนำเสนอความเป็นไทใหญ่ ในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา รัฐบาลไทยมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง รวมถึงกระแสท้องถิ่นนิยมที่เติบโตทั่วประเทศ และรูปแบบการปกครองที่กระจายอำนาจการบริหารจัดการสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเน้นการส่งเสริมวัฒนธรรมและปลูกจิตสำนึกของคนในท้องถิ่น นำไปสู่ความพยายามรื้อฟื้นรากเหง้าและสร้างความเป็นตัวตนขึ้น ซึ่งไม่เพียงตอบสนองต่อความต้องการด้านความรู้สึกที่มีต่อประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของตนเองเท่านั้น ความเป็นท้องถิ่นได้กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่เติบโตพร้อมๆ กับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยความเชื่อโหราศาสตร์ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นไทใหญ่แบบแม่ฮ่องสอน ทั้งในส่วนที่ตอบสนองความต้องการของคนท้องถิ่นเอง และในส่วนของการท่องเที่ยวได้เลือกองค์ความรู้ทางโหราศาสตร์ มาผลิตสร้างเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมและความเชื่อ นอกจากนี้องค์

ความรู้ทางโหราศาสตร์ไทใหญ่ ยังได้รับความสนใจจากนักเรียน นักศึกษา เยาวชน หน่วยงานราชการและประชาชนทั่วไป ทั้งกลุ่มที่มีเชื้อสายไทใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ สะท้อนผ่านการนำองค์ความรู้จากโหราศาสตร์มาประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและการแพทย์ โดยนำเสนอในลักษณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนไทใหญ่ ประการสำคัญในพื้นที่เครือข่ายสังคมออนไลน์ มีการสร้างกลุ่มสังคมที่มีความสนใจโหราศาสตร์ไทใหญ่ซึ่งกำลังขยายตัวอย่างมากในปัจจุบัน ปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ การรื้อฟื้นและสร้างความเป็นไทใหญ่ผ่านความเชื่อโหราศาสตร์ในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น

ดังกล่าวมาผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการนำความเชื่อโหราศาสตร์มาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเป็นไทใหญ่ของชาวไทใหญ่ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อให้เข้าใจสถานภาพของความเชื่อโหราศาสตร์ในสังคมไทใหญ่ ตลอดจนถึงบทบาทที่มีต่อการสร้างความเป็นไทใหญ่แม่ฮ่องสอน ตั้งแต่ทศวรรษ 2530 - 2550

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อโหราศาสตร์ในสังคมไทใหญ่และบทบาทของความเชื่อโหราศาสตร์ในพุทธศาสนาของไทใหญ่
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความเชื่อโหราศาสตร์ที่มีผลต่อการสร้างความเป็นไทใหญ่
3. เพื่อศึกษาการสร้างความเป็นไทใหญ่แม่ฮ่องสอนผ่านความเชื่อโหราศาสตร์ ตั้งแต่ทศวรรษ 2530 - 2550

คำถามการวิจัย

1. โหราศาสตร์ไทใหญ่มีสถานภาพและบทบาทอย่างไรในพุทธศาสนา และได้รับการจัดวางตำแหน่งและหน้าที่ให้เหมือนหรือต่างจากพุทธศาสนาอย่างไร
2. โหราศาสตร์เป็นปัจจัยหรือมีบทบาทอย่างไรในกระบวนการสร้างความเป็นไทใหญ่ในแต่ละช่วงเวลา และไทใหญ่กลุ่มใดบ้างมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการนี้ และในกระบวนการดังกล่าวมีความเห็นร่วมและความเห็นต่างอย่างไร รวมถึงเกิดการสร้างสำนึกร่วมกันอย่างไร
3. ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้ความเชื่อโหราศาสตร์มีความสำคัญต่อชาวไทใหญ่ และนำมาผลิตสร้างความเป็นไทใหญ่ ในช่วงเวลาต่างๆและเกิดผลอย่างไรต่อการสร้างความเป็นไทใหญ่ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยอาศัยมุมมองและกรอบคิดทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ แบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ขอบเขตพื้นที่การวิจัย ขอบเขตเนื้อหาการวิจัย และขอบเขตด้านเวลา

1. ขอบเขตพื้นที่การวิจัย พื้นที่วิจัยได้แก่ ชุมชนไทใหญ่ในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. ขอบเขตเนื้อหาการวิจัย มุ่งเน้นการศึกษาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่สัมพันธ์กับการสร้างความเป็นไทใหญ่ผ่านความเชื่อโหราศาสตร์ของชาวไทใหญ่ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน และศึกษาลักษณะของความเชื่อโหราศาสตร์ที่ผสมผสานอยู่ในมิติของพุทธศาสนา ที่มีบทบาทต่อการสร้างและนิยามความเป็นไทใหญ่
3. ขอบเขตด้านเวลา เน้นศึกษาในช่วงเวลาดังแต่ทศวรรษ 2530 – 2550 เป็นช่วงเวลาที่ปรากฏการณ์การสร้างความเป็นไทใหญ่ผ่านความเชื่อโหราศาสตร์ขยายตัวในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการค้นคว้าและรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการศึกษาภาคสนาม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ออกมาวิเคราะห์ โดยผ่านกระบวนการดังต่อไปนี้

1. **วิธีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีวิจัยเอกสาร** เอกสารที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) และชั้นรอง (Secondary Sources) เช่น เอกสารพิบสา ใบลาน จารึก เอกสารจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารทางวิชาการ โดยผู้วิจัยได้จัดแบ่งเอกสารเป็นประเภทต่างๆ ตามบริบทของเอกสาร จากนั้นทำการศึกษารายละเอียดและใช้วิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์ในการวิเคราะห์เอกสาร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ในการวิจัยได้

2. **การวิจัยภาคสนาม** การเก็บข้อมูลภาคสนามแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ เช่น ลักษณะทางภูมิศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน สถานที่สำคัญในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อโหราศาสตร์ และการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อเก็บข้อมูลในด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนที่ทำการศึกษาคือเป็นไทใหญ่ รวมถึงข้อมูลตามวัตถุประสงค์ เช่น ความเชื่อโหราศาสตร์ กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ คือ ประชาชนชาวบ้านผู้อาวุโส โหราจารย์ (สล่า) และผู้เกี่ยวข้องกับความเชื่อโหราศาสตร์ไทใหญ่ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview)

3. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** รวบรวมข้อมูลจากหลักฐาน เอกสาร และการเก็บข้อมูลจากภาคสนามทั้งข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล** นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อค้นหาข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อโหราศาสตร์ในสังคมไทใหญ่ บทบาทของความเชื่อโหราศาสตร์ในการสร้างความเป็นไทใหญ่ และการสร้างความเป็นไทใหญ่แม่ฮ่องสอนผ่านความเชื่อโหราศาสตร์ในช่วงทศวรรษ 2530 - 2550

5. **การนำเสนอ** ผู้วิจัยใช้วิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยนำเสนอเนื้อหาแบบหัวเรื่อง (Topical Approach) ซึ่งแต่ละเรื่องมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน

ผลการวิจัย

จากการวิจัยพบข้ออธิบายเกี่ยวกับความเชื่อโหราศาสตร์ที่มีต่อการสร้างความเป็นไทใหญ่แม่ฮ่องสอน โดยผลสรุปของการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความเชื่อโหราศาสตร์ในสังคมไทใหญ่และบทบาทของความเชื่อโหราศาสตร์ในพุทธศาสนาของไทใหญ่

ความเชื่อโหราศาสตร์เป็นความเชื่อที่มีบทบาทในสังคมไทใหญ่มากมาย เกิดขึ้นจากปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทใหญ่ ความเชื่อโหราศาสตร์ที่ได้รับอิทธิพลจากจีนและความเชื่อโหราศาสตร์ที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดีย (พราหมณ์ - ฮินดู) และพุทธศาสนา

ประการแรก ความเชื่อแบบบรรพกาลหรือความเชื่อดั้งเดิม ส่วนใหญ่เป็นความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติคือผีขวัญ ไสยศาสตร์ รวมถึงการพยากรณ์ด้วยวิธีการที่ไม่ซับซ้อนนัก ความเชื่อลักษณะนี้แพร่หลายในกลุ่มไทใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นก่อนการรับเอาความเชื่อจากวัฒนธรรมภายนอกเข้ามา แต่เดิมไทใหญ่เชื่อว่าสถานที่สำคัญทางธรรมชาติ อาทิ ภูเขา แม่น้ำ ต้นไม้ใหญ่ จอมปลวก รวมถึงสถานที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต อาทิ บ้าน เมือง ไร่นา มีผีหรือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์เฝ้ารักษาอยู่ ผีเหล่านี้สามารถให้คุณและโทษแก่มนุษย์ได้ มนุษย์จึงต้องเซ่นสรวงเพื่อให้ผีพอใจ และในพิธีกรรมดังกล่าวมักจะมีการทำนายเพื่อให้ทราบความเป็นไปในอนาคต เช่น ปริมาณผลผลิตในแต่ละปี สภาพดินฟ้าอากาศ และอาจรวมถึงวิธีการรักษาโรคด้วย การทำนายเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการสื่อสารระหว่างผีกับมนุษย์ ต่อมาเมื่อพุทธศาสนาขยายเข้ามาในสังคมไทใหญ่ ความเชื่อเกี่ยวกับผีถูกลดบทบาทลง และมีการปรับตัวโดยอธิบายความหมายใหม่ให้สอดคล้องกับพุทธศาสนา เช่น ผีที่สถิตอยู่ ณ ต้นไม้ ได้อธิบายใหม่ว่าเป็นรุกขเทวดา ผีเมือง อธิบายใหม่ว่าเป็นภูมเทวดาหรืออารักษ์ประจำเมือง

ประการที่สอง ความเชื่อโหราศาสตร์ที่ได้รับอิทธิพลจากจีนและความเชื่อโหราศาสตร์ที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดีย (พราหมณ์-ฮินดู) ด้วยลักษณะที่ตั้งของชุมชนไทใหญ่ใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์กับจีนซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมสำคัญมายาวนาน

จึงรับภูมิปัญญาและความเชื่อโหราศาสตร์จากจีนเข้ามาปรับใช้ หากพิจารณาผ่านการใช้ปฏิทินระบบวันไทใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ จะพบว่าปฏิทินระบบ 60 วัน ซึ่งแพร่หลายในกลุ่มไทได้รับอิทธิพลจากปฏิทินระบบกานจือของจีน (ทวิ สว่างปัญญา กุล, 2532) และสิ่งที่น่าสนใจคือการปรับเพิ่มคำทำนายประกอบวันทั้ง 60 ในรอบปฏิทิน ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิต สภาพสังคม และสิ่งแวดล้อม คำทำนายไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิต แต่อีกด้านหนึ่ง คำทำนายสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือควบคุมสังคม โดยเฉพาะในด้านการจัดสรรเวลาและแรงงาน กล่าวได้ว่า ไทใหญ่ได้สร้างชุดข้อตกลงทางสังคมผ่านปฏิทินระบบวันไท โดยใช้ความเชื่อโหราศาสตร์เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินการ ถึงแม้ว่าปัจจุบัน การนับวันตามระบบปฏิทินวันไทจะลดบทบาทลงไปมาก เนื่องจากชาวไทใหญ่หันไปใช้ปฏิทินจันทรคติและปฏิทินสากลแทน แต่ทว่าคำทำนายที่ประกอบวันในปฏิทินระบบวันไทยังคงมีบทบาทและมีอิทธิพลต่อการคิดและการตัดสินใจของชาวไทใหญ่ตามหลักความเชื่อโหราศาสตร์ ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ปฏิทินระบบวันไทสามารถดำรงอยู่ได้ถึงปัจจุบัน

อิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นความเชื่อสำคัญที่แผ่ขยายจากอินเดียและเกาะลังกา ผ่านมอญและพม่าเข้ามาสู่สังคมไทใหญ่ (หม่องทินอ่อง, 2548) ความเชื่อโหราศาสตร์ที่มีรากฐานมาจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นชุดความรู้ที่มีความเป็นสากลและได้รับการยอมรับในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เรื่องดาราศาสตร์และโหราศาสตร์ ที่สามารถอธิบายฤดูกาลและความเป็นไปของธรรมชาติผ่านการโคจรของดวงดาวและพระอาทิตย์ได้อย่างละเอียดและแม่นยำ ซึ่งสัมพันธ์ต่อการกำหนดฤดูกาลในการเพาะปลูก การพยากรณ์ปริมาณน้ำ และผลผลิตที่จะได้ในปีนั้นๆ ความรู้ที่ทำให้สามารถพยากรณ์ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและอนาคตได้ผ่านหลักวิชาสถิติ เป็นเครื่องมือสำคัญที่ชนชั้นปกครองนำไปใช้ในการสร้างความชอบธรรมและควบคุมสังคม จากนั้นจึงขยายตัวสู่ชนชั้นใต้ปกครองหรือไพร่ และได้รับความนิยมนับถือไปกับความเชื่อผี ยิ่งไปกว่านั้นโหราศาสตร์ที่ได้รับอิทธิพลจากพราหมณ์ – ฮินดู ยังเป็นแหล่งความรู้ที่อธิบายเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต และเสนอแนะแนวทางแก้ไขเมื่อเกิดปัญหาขึ้น ความรู้ดังกล่าวไทใหญ่ได้รับอิทธิพลมาปรับสร้างเป็นประเพณีและพิธีกรรมในแต่ละช่วงของชีวิต

ชาวไทใหญ่ได้นำองค์ความรู้ที่เกิดจากความเชื่อโหราศาสตร์ซึ่งมีความเชื่อดั้งเดิมซึ่งเป็นปัจจัยภายใน นำมาปรับให้เข้ากับปัจจัยจากภายนอก คือการรับเอาอิทธิพลความเชื่อโหราศาสตร์จากจีนและศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่มาจากอินเดียโดยผ่านมอญและพม่าให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิต สภาพแวดล้อม สร้างเป็นชุดความรู้ใหม่ทางด้านโหราศาสตร์ขึ้น เช่น วันหัวเข้าหัวออก และวันหัวเรียงหมอน เดิมเป็นความเชื่อเรื่องวันที่กำกับติดอยู่กับปฏิทินระบบวันไท ต่อมาเมื่อไทใหญ่หันมาใช้ปฏิทินแบบจันทรคติ ซึ่งไม่มีความเชื่อเรื่องวันหัวเข้าหัวออก และวันหัวเรียงหมอน แต่ไทใหญ่ไม่อาจละเลยความเชื่อเรื่อง วันทั้ง 2 ประเภทได้ จึงพบว่ามี การปรับให้ปฏิทินระบบจันทรคติ มีความเชื่อเรื่องวันทั้ง 2 ประเภทกำกับอยู่ทั้งเดือนข้างขึ้นและข้างแรม กรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการสร้างชุดความเชื่อใหม่ ซึ่งเป็นชุดความเชื่อเฉพาะของชาวไทใหญ่

ประการที่สาม พุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาในสังคมไทใหญ่น้อย 3 ช่วง ได้แก่ การขยายตัวของพุทธศาสนาเถรวาทในสมัยพุทธกาล ซึ่งเป็นพุทธศาสนาที่รับอิทธิพลมาจากมอญ แพร่ขยายบริเวณตอนใต้ของรัฐฉานและบริเวณอังวะ แต่ไม่แพร่หลายมาถึงตอนเหนือของไทใหญ่ (เสมอชัย พูลสุวรรณ, 2552) ต่อมาราวพุทธศตวรรษที่ 22 พุทธศาสนาจากเชียงใหม่ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชาวไทยวนหรือโยน ได้ขยายเข้ามาสู่ดินแดนไทใหญ่ทางตอนเหนือ โดยมีจุดเริ่มต้นจากเมืองแสนหวิและขยายไปสู่บริเวณอื่น (สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, 2544) พุทธศาสนาที่เผยแผ่มาจากไทยวนเรียกว่า “เกิงโยน” ใช้อักษรตัวธรรมในการจารึกคัมภีร์ ในช่วงเวลาที่ไม่ต่างกันมากนัก พระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์พม่าได้ขยายอำนาจเข้ามาสู่ดินแดนไทใหญ่ โดยมีนโยบายให้เผยแผ่พุทธศาสนาเถรวาทที่มีศูนย์กลางจากพม่าเข้ามาด้วย (หม่องทินอ่อง, 2548) พุทธศาสนาที่ไทใหญ่รับมาจากพม่าเรียกว่า “เกิงมาน” ใช้อักษรบาลีพม่าในการจารึกคัมภีร์ ทั้งสองนิกายยังคงมีบทบาทสืบมาถึงปัจจุบัน และพบว่ามีความเชื่อโหราศาสตร์ปรากฏอยู่อย่างเด่นชัดในพุทธศาสนาทั้งสองนิกาย สะท้อนผ่านความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะเด่นของความศักดิ์สิทธิ์ของพุทธศาสนาทั้ง 2 นิกายผ่านความเชื่อโหราศาสตร์ดังกล่าวว่า “อินปะหม่า กะถ่าโยน” (ยันต์ของพม่าและคาถาของโยน(ไทยวน)) มาจากความเชื่อโหราศาสตร์ที่

เชื่อว่า ตำรายันต์หากจารด้วยอักขระพม่าจะมีความศักดิ์สิทธิ์เข้มขลัง และในส่วนของคาถาอาคมหากจารด้วยอักขระหรือภาษาไทย (ไทยวน) จะมีความศักดิ์สิทธิ์เข้มขลัง ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ระหว่างทั้งสองนิกายผ่านความเชื่อโหราศาสตร์ และในขณะเดียวกันก็สะท้อนลักษณะการประนีประนอมของการอยู่ร่วมกันระหว่างพุทธศาสนาทั้งสองนิกายในสังคมไทใหญ่ นอกจากนี้ยังพบว่าพระสงฆ์มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสืบทอดความเชื่อโหราศาสตร์มาถึงปัจจุบัน

ชาวไทใหญ่สมათานเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และพุทธศาสนาได้เข้าไปมีบทบาทต่อวิถีคิดและวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่นับร้อยปีแล้ว ลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของชาวไทใหญ่คือการนับถือพุทธศาสนา ในขณะที่เดียวกันก็พบว่าพุทธศาสนาที่แพร่เข้ามาในเขตไทใหญ่มีทั้งพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน ซึ่งทั้งสองต่างมีความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เจือปนอยู่ด้วย และไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความรู้ที่ได้จากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นที่นิยมในกลุ่มชนชั้นปกครอง ต่อมาจึงแพร่หลายมาถึงพ่อค้า วาณิชและชาวบ้าน ด้วยเหตุนี้จึงสามารถพบเห็นความนิยมต่อโหราศาสตร์ได้ทั่วไปในสังคมชาวพุทธในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หม่องทินอ่อง, 2548)

ในกรณีของไทใหญ่ในพื้นที่แม่ฮ่องสอน ในอดีตพระสงฆ์แบ่งออกเป็นสองนิกาย (เกิง) คือนิกายโยน (เกิงโยน) และนิกายม่าน (เกิงม่าน) ต่อมาเมื่อสยามปฏิรูปการปกครองโดยรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางสำเร็จ ได้ขยายสู่การปฏิรูปคณะสงฆ์ โดยการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2445 (ปฐม ตาคะณานันท์, 2551) มีจุดประสงค์เพื่อต้องการให้คณะสงฆ์ไทยมีความเป็นเอกภาพและมีแนวปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยการจัดระเบียบการปกครองสงฆ์และการขยายตัวของการศึกษาพระปริยัติธรรมจากกรุงเทพฯ พระสงฆ์ไทใหญ่ส่วนใหญ่ถูกจัดอยู่ในสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลไม่น้อยต่อการสืบทอดความรู้โหราศาสตร์ กล่าวคือ ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นหมุดหมายทางเวลาที่สำคัญของการปรับเปลี่ยนแนวคิดของคนไทยที่มีต่อพุทธศาสนา โดยความคิดสมัยใหม่พยายามเสนอให้เห็นว่าพุทธศาสนามีความเป็นเหตุเป็นผลในเชิงวิทยาศาสตร์ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2557) ดังนั้นโหราศาสตร์จึงถูกให้ความหมายว่าเป็นเรื่องงมงายที่พระสงฆ์ไม่ควรเกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามพบว่ามีพระสงฆ์ไทใหญ่เล่าเรียนและสืบทอดองค์ความรู้โหราศาสตร์อยู่บ้าง โดยอนุโลมว่าโหราศาสตร์เป็นวิธีการหนึ่งในการสงเคราะห์ญาติโยมให้พ้นจากความทุกข์ และโน้มน้าวให้คนหันมาศึกษาและปฏิบัติทาน ศีล ภาวนา มากขึ้น

โหราศาสตร์ไทใหญ่มององค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ประการแรก คัมภีร์ หมายถึงตำราที่เป็นแหล่งความรู้ด้านโหราศาสตร์ ตำราที่เป็นพื้นฐาน เช่น คัมภีร์ทักษา คัมภีร์มหาฤกษ์ และสามารถจำแนกตำราตามลักษณะการใช้งานได้อีก 2 กลุ่มคือ ตำราสำเร็จรูป หมายถึงตำราที่คนทั่วไปที่รู้หนังสือสามารถใช้ความรู้ที่บันทึกไว้ในตำราได้โดยตรง เช่น การดูฤกษ์ยาม เบื้องต้น การดูวันดี-วันเสีย ตำราที่ต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญในการคำนวณและพยากรณ์ หมายถึง ตำราโหราศาสตร์ที่ผู้ใช้ต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางโหราศาสตร์ที่เกิดจากการศึกษาอย่างลึกซึ้ง เช่น โหราจารย์ สล่า ประการที่สอง ครูหรือผีครู หมายถึงผู้สั่งสอนหรือถ่ายทอดวิชาความรู้ ครูสามารถจำแนกได้ 2 ประเภท ได้แก่ ครูซึ่งเป็นมนุษย์ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดวิชาความรู้แก่ศิษย์ และครูที่มีลักษณะเป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์หรือเทพ ไทใหญ่เรียกครูลักษณะดังกล่าวว่า “ครู” หรือ “ผีครู” โดยยกย่องพระพุทธรูปเจ้าเป็นบรมครูเอกของโลก จากการสำรวจและรวบรวมพบว่ามีครูทั้งสิ้น 44 ประเภท (เจ้าสลาปฉิมพิเต๊ะ, 2546) ครูที่สำคัญ เช่น ครูพาราห่าสุ (ครูพระพุทธรูปเจ้าห้าพระองค์) ครูสุรัสสะตี (ครูพระนางสุรัสวดี) ครูวิจา (วิทยากร) นอกจากนี้ยังมีครูที่ถูกจำแนกด้วยความเป็นชาติพันธุ์ เช่น ครูโยน (ครูไทยวน) ครูยาง (ครูกะเหรี่ยง) ครูแซ่ (ครูจีน) โหรหรือสล่าหนึ่งคนอาจรับครูมาจากหลายครู ซึ่งครูแต่ละคนจะมีข้อกำหนดให้ผู้เรียนวิชาการศึกษาหรือให้สังฆะที่แตกต่างกัน ข้อกำหนดดังกล่าวมีลักษณะเป็นกรอบควบคุมพฤติกรรม หรือเป็นจรรยาบรรณของสล่าอีกชั้นหนึ่ง ประการที่สาม “สล่า” หรือโหร เป็นผู้ที่ศึกษาและมีความเชี่ยวชาญในโหราศาสตร์ ในสังคมไทใหญ่หน้าที่ “สล่า” เป็นสถานภาพที่ได้รับการยอมรับนับถือจากสมาชิกในสังคม อย่างไรก็ตาม สล่าจะต้องมีวัตรปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและจรรยาบรรณของ สล่าด้วย ประการที่สี่ ผู้มารับบริการ หมายถึง ผู้ที่ใช้องค์ความรู้จากโหราศาสตร์ไปเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต เป็นลักษณะสำคัญที่ทำให้โหราศาสตร์มีบทบาทอย่างมากในสังคมไทใหญ่ กล่าวคือ ในวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ความเชื่อโหราศาสตร์จะมีบทบาทเกี่ยวข้องตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเสียชีวิต ในทุก

ขั้นตอนของชีวิตจึงดำเนินไปบนพื้นฐานของความเชื่อโหราศาสตร์ ทำให้ในรอบหนึ่งปี ชาวไทใหญ่จะต้องไปพบสลาหรือโหร เพื่อให้ทำนายดวงชะตาหรือประกอบพิธีกรรมเพื่อให้ชีวิตมีความเป็นปกติสุข รวมถึงเป็นการวางแผนเพื่อให้ทราบความเป็นไปของชีวิตในอนาคต การทำบุญให้สอดคล้องกับดวงชะตาในแต่ละปี การกำหนดเวลาในการทำการเกษตร การประเมินปริมาณผลผลิต หรือผลกำไรจากการค้า การแก้ไขปัญหากจากโรคภัยไข้เจ็บ หรือปัญหาตีความ เป็นต้น

โหราศาสตร์ของไทใหญ่แบ่งลักษณะการทำงานออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ภาคคำนวณ ภาคพยากรณ์ และภาคพิธีกรรม โดยทั้ง 3 ภาคมีลักษณะเด่นกล่าวคือ ภาคคำนวณ คือ การกระบวนแปลผลเชิงสถิติจากการโคจรของดวงดาวตามหลักโหราศาสตร์จากคัมภีร์หรือตำรา ภาคคำนวณสามารถแบ่งได้ 2 ระดับ ตามลักษณะของตำรา ได้แก่ ตำราโหราศาสตร์แบบสำเร็จรูปซึ่งชาวบ้านทั่วไปที่สามารถอ่านหนังสือได้สามารถใช้ความรู้จากตำราได้ และตำราโหราศาสตร์ภาคคำนวณซึ่งต้องให้สลาหรือผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการคำนวณและแปลผล ภาคพยากรณ์หรือภาคทำนาย เป็นกระบวนการนำเสนอผลจากภาคคำนวณ การพยากรณ์หรือทำนายตามหลักโหราศาสตร์จะมีประสิทธิภาพให้ความแม่นยำได้มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ ความแม่นยำและเที่ยงตรงของตำราที่ใช้ วิธีการใช้องค์ความรู้จากตำราที่ถูกต้อง และผู้คำนวณ หมายถึงสลาหรือโหร ซึ่งต้องมีความรู้ในตำราที่ใช้ ประสบการณ์ และทักษะทางจิตวิทยาในการทำนายด้วย ภาคพิธีกรรม หมายถึง พิธีกรรมที่เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาค่าความทุกข์หรือความไม่ปกติที่เกิดขึ้นในชีวิต เช่น การสะเดาะเคราะห์ การสืบชะตา การบูชาเทียมนลักษณะการทำงานของโหราศาสตร์ไทใหญ่ดังกล่าวมาทั้ง 3 ภาค มีการพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ที่แปรเปลี่ยนไป เช่น การปรับตัวของคำทำนาย และพิธีกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้พบว่าทุกภาคส่วนของวิชาโหราศาสตร์ ยังอ้างอิงความชอบธรรมกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ดังเช่นกรณีของ “ศีล” ซึ่งที่แต่เดิมศีลของโหราศาสตร์หมายถึงข้อกำหนดหรือสัจจะที่ผู้เรียนวิชาโหราศาสตร์หรือผู้ใช้วิชาโหราศาสตร์ต้องยึดถือ แต่ต่อมาโหราศาสตร์ได้เพิ่มความชอบธรรมโดยการอ้างอิงศีลในพุทธศาสนาด้วย เช่น สลาหรือโหรที่ดีต้องสมาทานเบญจศีลอย่างเคร่งครัด และอาจต้องสมาทานอุโบสถศีลในวันพระ ต้องปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากรรมฐานเพื่อสร้างเสริมญาณบารมี ด้วยอิทธิพลของพุทธศาสนาทำให้เชื่อว่าการปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้การทำนายและการประกอบพิธีกรรมของสลา มีความแม่นยำและศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้น

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความเชื่อโหราศาสตร์ที่มีผลต่อการสร้างความเป็นไทใหญ่

ในอดีตโหราศาสตร์ไทใหญ่มีสถานะเป็นแหล่งความรู้ที่สร้างขึ้นจากความรู้ทั้งจากภายในท้องถิ่นผสมผสานกับความรู้ที่รับจากวัฒนธรรมภายนอก แล้วนำมาปรับให้เหมาะสมกับสภาพวิถีชีวิตและบริบทของพื้นที่ ทำให้ชุดความรู้ดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการนำไปใช้เป็นแนวทางหรือประกอบการคิดและการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน ตลอดจนความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพธรรมชาติที่อยู่แวดล้อม องค์ความรู้ที่พบในโหราศาสตร์มีทั้งความรู้เรื่องฤดูกาลการเพาะปลูก และการจัดการกับพื้นที่การเพาะปลูก การจัดการน้ำและระบบชลประทาน การเก็บเกี่ยวผลผลิต รวมถึงความรู้เกี่ยวกับวิธีการจัดการกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต นอกจากนี้ยังให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหา ตลอดจนเครื่องมือแก้ปัญหาทั้งในระดับปัจเจกและสังคม ความรู้จากโหราศาสตร์ถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องผ่านการบอกเล่าและการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษร ประการแรก การผลิตซ้ำผ่านการบอกเล่า เป็นการสืบทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นผ่านคำบอกเล่าและการปฏิบัติจริง สามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การดูทิศที่จะออกเดินทาง การแก้เคล็ดก่อนออกเดินทาง การสังเกตนิมิตก่อนออกเดินทาง ประการที่สอง การสืบทอดความรู้ผ่านตำราที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งตำราสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มได้แก่ ตำราสำเร็จรูปและตำราที่ต้องใช้วิธีการคำนวณ ซึ่งแต่ละประเภทมีระดับความยากง่ายที่แตกต่างกันดังกล่าวมาข้างต้น

ความเชื่อโหราศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างและนิยามตัวตนของคนไทใหญ่ ทั้งในระดับปัจเจกและในระดับสังคม ในระดับปัจเจก พบว่า ความเชื่อโหราศาสตร์มีผลต่อการนิยามตัวตน ประการแรก ทารกที่เกิดมาจะได้รับการตั้งชื่อโดยยึดถือหลักทักษา วันเกิดหรือ “หนาม” จะเป็นเครื่องหมายแทนตัวบุคคลซึ่งจะสัมพันธ์กับทิศในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ สัตว์

มงคลประจำวันเกิด พระพุทธรูปประจำวันเกิด การทำบุญเพื่อเสริมดวงชะตา และพบว่าตำรามหาภูติ มีส่วนในการนิยามลักษณะของคนตามเรือนเกิด 7 ประเภท ทำให้บุคคลนั้นทราบถึงลักษณะเด่นและจุดอ่อนของตน ยิ่งไปกว่านั้นยังประเมินชะตาชีวิตของตนในแต่ละช่วงปีได้อย่างคร่าว ๆ ในระดับสังคม พบว่าความเชื่อโหราศาสตร์มีอิทธิพลต่อแนวคิดในการสร้างหมู่บ้านและเมืองของไทยใหญ่ ได้แก่ แนวคิดเรื่องเมืองมีตัวตน และแนวคิดเรื่องทักษา ประการแรก ความเชื่อที่ว่าหมู่บ้านและเมืองมีตัวตนและมีชีวิตเหมือนมนุษย์ ดังพบคำเรียกส่วนประกอบของหมู่บ้านและเมือง 3 ส่วน ได้แก่ หัวบ้าน/ หัวเมือง/ หัวเวียง กลางบ้านหรือใจบ้าน/ กลางเมือง/ กลางเวียง และหางบ้านหรือตีนบ้าน/ หางเมือง/ หางเวียง โดยแต่ละส่วนมีความสำคัญแตกต่างกัน ส่วนใหญ่ “กลาง” หรือ “ใจ” จะเป็นส่วนสำคัญของชุมชนเพราะเป็นที่ตั้งของเสาใจบ้าน ซึ่งเป็นหมุดหมายสำคัญของการตั้งหมู่บ้าน ในทุกปีจะมีการประกอบพิธีกรรม “แม่บ้าน” หรือ “แม่เมือง” หรือ “วานปะริก” ซึ่งเป็นพิธีกรรมทางโหราศาสตร์และพุทธศาสนา รวมถึงการเลี้ยงเมือง ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากความเชื่อผี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บ้านเมืองมีความอุดมสมบูรณ์และมีอายุที่ยืนยาว ประการที่สอง แนวคิดเรื่องทักษา หมู่บ้านและเมืองมี “หน้าม” หรือวันก่อตั้งหมู่บ้านหรือเมือง โดยชื่อหมู่บ้านหรือเมืองจะสัมพันธ์กับทักษา และในกรณีของเมืองขนาดใหญ่ ทักษาเมืองยังมีผลต่อการกำหนดตำแหน่งสถานที่สำคัญในเมือง เช่น หอเจ้าฟ้า วัดประจำเมือง หนองน้ำประจำเมือง รวมถึงประตูเมืองด้วย

บทบาทของคำทำนายในปฏิทินระบบวันไท เป็นอีกความเชื่อหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการคิดและการตัดสินใจของชาวไทใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการปรับมาใช้ปฏิทินแบบจันทรคติ ชาวไทใหญ่ใช้ปฏิทินระบบวันไทโดยได้รับอิทธิพลมาจากจีน ซึ่งมีวิธีการนับรอบละ 60 วัน และ 60 ปี ในแต่ละวันจะมีคำทำนายกำกับอยู่ โดยเนื้อหาของคำทำนายจะเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การแต่งงาน การปลูกเรือน การเริ่มต้นทำการเกษตร คำทำนายดังกล่าวมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการเลือกที่จะดำเนินกิจกรรมใดในแต่ละวัน และสะท้อนโลกทัศน์ของชาวไทใหญ่

ในด้านของความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องดวงชะตา ชาวไทใหญ่ให้ความสำคัญกับดวงชะตาในลักษณะของแผนที่ชีวิต ทารกที่คลอดออกมาจะได้รับการคำนวณดวงชะตาโดยสลา เพื่อประกอบการตั้งชื่อและวิธีการจัดการกับรกให้เหมาะสมกับดวงชะตา ข้อมูลจากดวงชะตางานทำให้ผู้ปกครองรวมถึงตัวเจ้าชะตาเองทราบว่า เขาควรเลือกดำเนินชีวิตไปในทิศทางใด นอกจากนี้ดวงชะตายังสัมพันธ์กับพิธีกรรม อาทิ การทำบุญประจำชะตา การบูชาเทียน การบูชาธาตุทั้งสี่ ซึ่งจะเลือกทำในช่วงเทศกาลสำคัญประจำปี และในช่วงเวลาที่ดวงชะตาดก

ดังกล่าวม่าจะเห็นว่า ในวิถีชีวิตและโลกทัศน์ของชาวไทใหญ่ มีความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์สอดแทรกอยู่ หรืออาจกล่าวได้ว่า โหราศาสตร์ถูกใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนเพื่อดำเนินกิจกรรมในทุกช่วงวัยของชีวิต ดังนั้นอิทธิพลของโหราศาสตร์ จึงส่งผลต่อการสร้างลักษณะความเป็นไทใหญ่ ทั้งในระดับปัจเจกและในระดับสังคม

3. การสร้างความเป็นไทใหญ่แม่ฮ่องสอนผ่านความเชื่อโหราศาสตร์

พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นบริเวณชายแดนด้านตะวันตกของนครเชียงใหม่ หรือทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย ประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 25 มีคนไทใหญ่จากรัฐฉาน รัฐคะยาห์ และพื้นที่อื่น ๆ ในสหภาพเมียนมาร์ เคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน โดยมีชุมชนแม่ฮ่องสอนเป็นศูนย์กลาง ต่อมาใน พ.ศ.2417 จึงได้รับการยกสถานะเป็นเมืองแม่ฮ่องสอน เมืองหน้าด่านของนครเชียงใหม่ ใน พ.ศ. 2453 ได้รับการยกสถานะเป็นเมืองซึ่งต่อมาใน พ.ศ. 2456 เปลี่ยนเป็นจังหวัดแม่ฮ่องสอนขึ้นตรงต่อมณฑลพายัพ เมืองแม่ฮ่องสอนมีลักษณะพิเศษกว่าเมืองอื่น ๆ ในพื้นที่ภาคเหนือ เพราะประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทใหญ่ ยิ่งไปกว่านั้นยังสามารถสร้างและธำรงความเป็นไทใหญ่ไว้ได้สืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยพบว่าความเชื่อโหราศาสตร์เป็นปัจจัยหนึ่งของการสร้างความเป็นไทใหญ่แม่ฮ่องสอน

ในด้านของการสร้างเมือง พบว่า ความเชื่อโหราศาสตร์มีบทบาทอย่างยิ่งต่อแนวคิดในการสร้างเมืองแม่ฮ่องสอน ประการแรก แนวคิดเรื่องเมืองมีชีวิต เป็นแนวคิดที่พบได้เด่นชัดในเมืองแม่ฮ่องสอนและชุมชนไทใหญ่โดยรอบ โดยพบคำเรียกส่วนประกอบของบ้านและเมืองหรือเวียงว่า หัวเวียง ใจหรือกลาง และหางหรือตีนบ้านหรือเวียง อย่างไรก็ตามแม้ว่าปัจจุบันบางชุมชนมีการ

ขยายตัว ทำให้แนวคิดดังกล่าวเลื่อนรางไป แต่ยังคงพบว่ามีหลักฐานและความทรงจำของสมาชิกในชุมชนหลงเหลืออยู่ เช่น กรณีของเมืองหรือเวียงแม่ฮ่องสอน ที่ขยายตัวอย่างมากทำให้บริเวณหัวเวียงเดิม เปลี่ยนสภาพเป็นกลางเวียง แต่ทว่าผู้คนยังมีความทรงจำว่าบริเวณดังกล่าวเป็นหัวเวียงและมีหมุดหมายคือวัดหัวเวียงเป็นร่องรอยของแนวคิดเรื่องเมืองมีชีวิต นอกจากนี้ ทุกๆ ปี ชุมชนไทใหญ่ในพื้นที่เมืองแม่ฮ่องสอนจะประกอบพิธี “แม่บ้านแม่เมือง” และ “วานปะลึก” หมายถึงพิธีสืบชะตาบ้านและเมือง รวมถึงพิธี “เลี้ยงเมือง” หรือ “เลี้ยงเจ้าเมือง” หมายถึงพิธีกรรมถวายเครื่องพลีกรรมแด่เทพยดาที่เป็นอารักษ์บ้านและเมือง ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวมาประกอบไปด้วยพิธีกรรมทางโหราศาสตร์ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อผี และพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งยังคงยึดถือปฏิบัติต่อเนื่อง ในปัจจุบันพิธีกรรมดังกล่าวได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาคประชาชน และภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อโหราศาสตร์ยังคงมีบทบาทอย่างสืบเนื่องและเป็นที่ยอมรับในสังคม ประการที่สอง ชื่อของ “หมู่บ้าน” และ “เมือง” ในพื้นที่เมืองแม่ฮ่องสอน ตั้งขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อเรื่องทักทาย โดยทุกหมู่บ้านจะมี “หนามบ้าน” หรือชะตาของบ้าน และชื่อของหมู่บ้านจะถูกตั้งขึ้นให้สัมพันธ์กับ หนามบ้าน เช่น บ้านปางหมู เป็น “จำเตหนาม” หมายถึงเป็นหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นในวันพฤหัสบดี ชื่อหมู่บ้านจึงเป็นอักษรในกลุ่มวันพฤหัสบดี คือ ป ผ ฝ พ ภ ม เป็นต้น

ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา พบว่าความเชื่อโหราศาสตร์ยังคงมีบทบาทต่อการสร้างความเป็นไทใหญ่อย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก ความเชื่อโหราศาสตร์เป็นแนวคิดเบื้องหลังประเพณีและพิธีกรรมไทใหญ่ทั้งในรูปแบบประเพณีชีวิตและประเพณีทางพุทธศาสนา จะพบความเชื่อโหราศาสตร์สอดแทรกอยู่ เช่น การดูแลรักษามะนิการในการทำบุญ การเลือกวัดอุทยานเพื่อทำบุญและให้ผลด้านการเสริมดวงชะตา เป็นต้น ประการที่สอง กระแสท้องถิ่นนิยมซึ่งขยายตัวอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา ทำให้เกิดปรากฏการณ์โหยหาอดีต รื้อฟื้นและสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ความเชื่อโหราศาสตร์ถูกนำมาให้ความสำคัญและผลิตซ้ำ ทั้งในรูปแบบของความเชื่อและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นการตอบสนองต่อความรู้สึกโหยหาอดีตของคนในท้องถิ่นเอง และยังถูกนำไปสร้างเป็นสินค้ารองรับการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวสำคัญทั้งทางด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมไทใหญ่ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลัก ด้วยเหตุนี้แม่ฮ่องสอนจึงถูกนำเสนอให้เป็นเมืองไทใหญ่ในประเทศไทย ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์และการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ประการที่สาม กระแสความนิยมโหราศาสตร์ในประเทศไทย ที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่องผ่านสื่อสารสนเทศรูปแบบต่าง ๆ ประกอบกับในช่วงทศวรรษ 2540 ปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ส่งผลให้คนหันมาสนใจการดูหมอละเรียนดูหมอมากยิ่งขึ้น (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2549) จะเห็นได้ว่าหมอดูและคำทำนายได้เข้าไปมีบทบาทในส่วนต่าง ๆ ของสังคมไทย เช่น นักการเมือง ดารา ข้าราชการระดับสูง ทหาร การที่บุคคลซึ่งเป็นจุดสนใจหรือมีตำแหน่งที่น่าเชื่อถือให้ความสำคัญต่อการดูหมอละเรียนโหราศาสตร์เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว และนำไปสู่ธุรกิจการพยากรณ์ผ่านโครงข่ายโทรศัพท์และพัฒนาสู่เครือข่ายสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบการสร้างกลุ่มเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อโหราศาสตร์ในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ และพบว่าความเชื่อโหราศาสตร์ไทใหญ่ได้รับความสนใจและมีบทบาทด้วย

การสร้างความเป็นไทใหญ่ผ่านความเชื่อโหราศาสตร์ ในช่วงหลังทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา มีจุดประสงค์ในการสร้างเพื่อตอบสนองกลุ่มคนภายในและภายนอกแตกต่างกัน กล่าวคือ ในส่วนของกลุ่มคนภายใน ความเชื่อโหราศาสตร์ซึ่งเป็นความเชื่อที่สอดแทรกอยู่ในวิถีของคนไทใหญ่ค่อย ๆ ปรับตัว อาทิ ในภาคทำนาย คำทำนายมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับ บริบททางสังคม เศรษฐกิจ รวมถึงค่านิยมที่แปรเปลี่ยนไป เช่น คำทำนายเกี่ยวกับยานพาหนะต้องเปลี่ยนจากช้างหรือเกวียนมาเป็นมอเตอร์ไซด์หรือรถยนต์ นอกจากนี้คำทำนายของโหราศาสตร์ไทใหญ่ยังต้องปรับตัวเพื่อรองรับการมาใช้บริการแก่กลุ่มคนภายนอกซึ่งหมายถึงกลุ่มคนที่ไม่ใช่ชาวไทใหญ่ด้วย และในส่วนของภาคพิธีกรรม แต่เดิมชาวไทใหญ่ใช้พิธีกรรมทางโหราศาสตร์อยู่ 2 กรณีคือพิธีกรรมประจำและพิธีกรรมพิเศษ ยิ่งไปกว่านั้นพบว่าโหราศาสตร์ไทใหญ่มีการสร้างรูปแบบใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง เช่น ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของพระธาตุหรือเจดีย์ที่มีซุ้มพระประจำวันเกิด ซึ่งตั้งในทิศตามหลักทักทายที่แพร่หลายอย่างมากในช่วงหลังทศวรรษ 2530 เป็นภาพสะท้อนว่าคนไทใหญ่เองพยายามปรับความเชื่อโหราศาสตร์ให้สอดคล้องกับความ

เชื่อพุทธศาสนาที่ได้รับอิทธิพลจากรัฐไทยให้ลงตัว ผลจึงนำไปสู่การสร้างรูปแบบของเจดีย์แบบไทใหญ่แม่ฮ่องสอน ความเชื่อเรื่อง การปรับตัวของยามเป็นอีกความเชื่อหนึ่งที่ทำให้เห็นการสร้างชุดความเชื่อโหราศาสตร์แบบใหม่ ที่อ้างอิงความรู้ที่เป็นสากล ทั้งนี้ เพื่อให้ความเชื่อโหราศาสตร์สามารถรับใช้ผู้บริโภคความเชื่อได้โดยสะดวก การเกิดขึ้นของปฏิทินท้องถิ่นซึ่งริเริ่มจัดทำโดย เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน มีลักษณะพิเศษคือการระบุ “วันทุน-วันม่วย” (วันดีและวันไม่ดี) ตามความเชื่อของชาวไทใหญ่เป็น ผลผลิตของสังคมช่วงหลังทศวรรษ 2530 ที่ทำให้เห็นว่าความเชื่อโหราศาสตร์ถูกรื้อฟื้นอย่างเป็นรูปธรรมโดยหน่วยงานของรัฐ ภายใต้กระแสท้องถิ่นนิยม และได้รับการตอบรับจากประชาชนเป็นอย่างดี ยิ่งไปกว่านั้นความเชื่อเกี่ยวกับภาคพิธีกรรมของ โหราศาสตร์ยังถูกนำมาปรับใช้เพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ผ่านพิธีกรรมสืบชะตาแบบไทใหญ่เพื่อถวาย เป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าว ถูกสร้างให้เป็นต้นแบบของการนำเสนอความเป็น ไทใหญ่แม่ฮ่องสอนผ่านความเชื่อโหราศาสตร์ในรูปแบบใหม่ด้วย

สำหรับกลุ่มคนภายนอก จากกระแสการเติบโตของความเชื่อโหราศาสตร์ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง และปรับ สถานะจากความเชื่อที่ใช้ประกอบการดำเนินชีวิตสู่ธุรกิจความเชื่อ และโหราศาสตร์ไทใหญ่ซึ่งมีภาคพิธีกรรมที่เป็นรูปธรรม ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดการปรับรูปแบบพิธีกรรมเพื่อรองรับธุรกิจความเชื่อ นำไปสู่การเกิดประเพณีประติษฐาน ความเชื่อโหราศาสตร์ ซึ่งในด้านหนึ่งอาจมองได้ว่าเป็นภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สั่งสมสืบต่อกันมา และอีกด้านหนึ่งอาจมอง ได้ว่าเป็นการสร้างสินค้าทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ เช่น พิธีจุดเทียนลอยน้ำบูชาพระอุปคุต พิธีบูชาธาตุทั้งสี่ในวัด หรือพระเจดีย์สำคัญ เช่น วัดจองกลาง วัดพระธาตุดอยกองมู และยังมีว่าภาคพิธีกรรมของโหราศาสตร์ไทใหญ่มักถูกนำไป เชื่อมโยงกับความเชื่อโหราศาสตร์กระแสหลักที่เป็นที่รับรู้ในสังคมไทย เช่น เรื่องปีชง ซึ่งภาคพิธีกรรมของไทใหญ่ก็อธิบายว่า สามารถแก้เคล็ดปีชงได้ สะท้อนให้เห็นการปรับตัวของความเชื่อท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อกระแสหลัก

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง การสร้างความเป็นไทใหญ่แม่ฮ่องสอนผ่านความเชื่อโหราศาสตร์ นำไปสู่ข้อค้นพบหลัก 2 ประการได้แก่ 1. พุทธศาสนาและโหราศาสตร์เป็นความเชื่อที่อ้างสถานะร่วมกัน 2. การสร้างความเป็นไทใหญ่แม่ฮ่องสอนผ่านความเชื่อโหราศาสตร์ในรูปแบบประเพณีประติษฐาน

1. พุทธศาสนาและโหราศาสตร์เป็นความเชื่อที่อ้างสถานะร่วมกันในสังคมไทใหญ่

พุทธศาสนาและโหราศาสตร์ มีบทบาทในสังคมไทใหญ่ในทุก ๆ ด้าน ความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพุทธ ศาสนาและโหราศาสตร์มีการปรับเปลี่ยน กล่าวคือ แต่เดิมโลกทัศน์ของชาวไทใหญ่ให้ค่านิยมเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่ตนนับถือ หมายถึงคำสอนทางพุทธศาสนา รวมถึงพิธีกรรมที่รวมเอาความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ และความเชื่อผีซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิม เอาไว้ด้วย โดยจัดลำดับให้พุทธศาสนาซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นศาสดาเป็นสิ่งที่เคารพอย่างสูงสุด มีผีหรือเทวดาหรืออารักษ์ที่เป็น สัมมาทิฐิทำหน้าที่คอยพิทักษ์รักษาพุทธศาสนา ดังนั้นคนไทใหญ่จึงมองว่าโหราศาสตร์ไม่ได้เป็นเรื่องที่ขัดต่อหลักคำสอนทาง พุทธศาสนา และอาจมองได้ว่าพุทธศาสนาและโหราศาสตร์ทำหน้าที่แตกต่างกันในการตอบสนองความต้องการของผู้คน พุทธ ศาสนาซึ่งเป็นหลักคำสอนที่เป็นสัจธรรม ความรู้ที่ถูกต้องและวิธีการปฏิบัติตามความรู้ที่ถูกต้องเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของชีวิต อย่างไรก็ตาม ในความเข้าใจของคนไทใหญ่แล้ว ในอดีตมองว่าพุทธศาสนาเป็นเรื่องของ “โลกหน้า” ดังนั้น ประเพณี พิธีกรรม หรือการทำบุญสั่งสมบารมีจึงเป็นไปเพื่อหวังผลในภพหน้า ทั้งในลักษณะของการสั่งสมบุญบารมีเพื่อให้ถึงซึ่งพระนิพพาน หรือ เพื่อให้ได้เกิดมาพบกับพระศรีอาริย์ ด้วยลักษณะดังกล่าวโหราศาสตร์ ซึ่งมีรากฐานมาจากความเชื่อ จึงทำหน้าที่เป็นกลไก หรือ เครื่องมือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตทางโลก กล่าวได้ว่าเป็นวิธีการจัดการปัญหาใน “โลกนี้” สอดคล้องกับที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2557, หน้า 140) กล่าวว่า ความเชื่อเกี่ยวกับไสย ซึ่งในที่นี้หมายถึงโหราศาสตร์ เป็นเทคโนโลยีหรือวิธีการ แก้ปัญหาในโลกนี้ ด้วยลักษณะการทำงานที่มีเป้าหมายแบ่งแยกกันอย่างชัดเจน พุทธศาสนาและโหราศาสตร์จึงทำหน้าที่ ร่วมกันได้อย่างดี

แนวคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนาของไทยที่เริ่มแปรเปลี่ยนไปตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 (สายชล สัตยานุรักษ์, 2546) และเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นแนวคิดสมัยใหม่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ที่เสนอให้พุทธศาสนาสามารถนำมาปรับใช้และเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันได้มากขึ้น เช่น หลักคิปปิปฏิบัติ แนวคิดดังกล่าวเสนอว่าโหราศาสตร์ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนา นำไปสู่การสร้างพรมแดนระหว่างพุทธศาสนากับโหราศาสตร์ อย่างไรก็ตาม แม้แนวคิดดังกล่าวจะเติบโตขึ้นในทัศนะของพุทธศาสนาจากส่วนกลาง แต่ทว่าในกรณีของพุทธศาสนาในท้องถิ่น พรมแดนระหว่างพุทธศาสนากับโหราศาสตร์ยังพราเลือน แม้ว่าจะระบบการศึกษาสมัยใหม่จะทำให้ลูกหลานชาวไทยใหญ่มีทัศนะต่อโหราศาสตร์แปรเปลี่ยนไปบ้าง แต่ก็ยังไม่อาจปฏิเสธโหราศาสตร์ออกไปจากชีวิตได้เพราะทั้งประเพณีชีวิตและพิธีกรรมทางพุทธศาสนาก็ล้วนแต่เจือปนไปด้วยความเชื่อทางโหราศาสตร์ ดังนั้น แนวคิดที่ว่าพุทธศาสนาที่ปราศจากโหราศาสตร์ สำหรับสังคมไทยใหญ่จึงเป็นเพียงหลักการที่ได้รับแนวคิดจากพุทธศาสนาจากส่วนกลาง ซึ่งในทางปฏิบัติชาวไทยใหญ่ไม่อาจปฏิเสธความเชื่อโหราศาสตร์ที่สอดแทรกอยู่ได้เลย

2. การสร้างความเป็นไทยใหญ่แม่ฮ่องสอนผ่านความเชื่อโหราศาสตร์ในรูปแบบประเพณีประติษฐ์

โหราศาสตร์เป็นเครื่องมือหรือกลไกในการแก้ปัญหาในโลกนี้ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพสังคม และเศรษฐกิจในปัจจุบันที่บีบรัดให้ชีวิตของผู้คนต่างประสบปัญหานานัปการและพยายามแสวงหาทางออกและที่พึ่ง ดังนั้น เครื่องมือทางโหราศาสตร์ซึ่งมีลักษณะที่เป็นรูปธรรมจึงกลายเป็นที่พึ่งสำคัญ อย่างไรก็ตาม เกิดการปรับรูปแบบ ความหมาย และวัตถุประสงค์ของโหราศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมในปัจจุบัน กรณีของโหราศาสตร์ไทยใหญ่ซึ่งแต่เดิมมีลักษณะเป็นองค์ความรู้ที่ถูกใช้เป็นแผนที่ประกอบการดำเนินชีวิตของคนไทยใหญ่ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต รวมถึงการประกอบอาชีพและการทำความเข้าใจสภาพแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งปัจจุบันองค์ความรู้ดังกล่าวถูกแทนที่ด้วยความรู้สมัยใหม่ที่เกิดขึ้นจากการอธิบายด้วยหลักวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ได้ทำให้ความเชื่อโหราศาสตร์ถูกลดบทบาทลงไป ในทางกลับกันความเชื่อโหราศาสตร์ได้ปรับตัวเพื่อสนองตอบความต้องการของวิถีชีวิตผู้คนในปัจจุบัน และเป็นการตอบสนองความต้องการในระดับที่กว้างขึ้น ในรูปแบบของ “พิธีกรรมตามความเชื่อโหราศาสตร์แบบไทยใหญ่” กล่าวคือ ความเชื่อโหราศาสตร์ไทยใหญ่ได้ปรับตัว นำไปสู่การประติษฐ์สร้างประเพณีขึ้นมาใหม่จากรากฐานของความเชื่อเดิม แต่เพื่อให้สามารถใช้งานได้ดีในสภาพสังคมปัจจุบัน มีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่นน่าสนใจ และแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ความเป็นไทยใหญ่ในพิธีกรรมดังกล่าว เป็นเครื่องมือที่ประติษฐ์ขึ้นใหม่จากรากฐานความรู้เดิม เช่น พิธีกรรมบูชาธาตุทั้งสี่ แต่เดิมพิธีกรรมดังกล่าวจะจัดทำขึ้นสำหรับผู้ดวงชะตาไม่ดีหรือผู้ที่มีอาการป่วย เป็นการจัดเครื่องสักการะที่เป็นสัญลักษณ์ของธาตุทั้งสี่ ประกอบด้วย ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ จากนั้นสลาหรือผู้ประกอบพิธีจะนำไปถวายเป็นพุทธรูปหรือหมากคำถวายและอธิษฐาน เชื่อว่าจะช่วยให้ธาตุในร่างกายมีความสมดุลและช่วยให้มีชีวิตที่เป็นปกติสุข ต่อมาพบว่าพิธีกรรมดังกล่าวถูกนำมาปรับใช้ โดยวัดซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ ได้นำความเชื่อดังกล่าวมาจัดทำเป็นชุดเครื่องสักการะธาตุทั้งสี่ สำหรับให้ญาติโยมที่มาท่องเที่ยวได้บูชาเพื่อนำไปสักการะพระพุทธรูปประจำวันเกิดที่ประดิษฐานโดยรอบพระเจดีย์ โดยนำเสนอให้เห็นว่าลักษณะเครื่องสักการะดังกล่าวเป็นเครื่องสักการะแบบไทยใหญ่ที่ประกอบด้วยความเชื่อโหราศาสตร์ เป็นการเสริมโชคชะตาบารมีแก่ผู้ที่ได้ประกอบพิธีกรรมดังกล่าว เช่น วัดพระธาตุดอยกองมู (เริ่มต้นดำเนินการราว พ.ศ.2536) วัดจองกลาง (เริ่มต้นดำเนินการราว พ.ศ.2538)

พิธีจุดเทียนบนเรือเพื่อบูชาพระอุปคุต เป็นอีกพิธีกรรมทางโหราศาสตร์ที่น่าสนใจ กล่าวคือ แต่เดิมชาวไทยใหญ่มีความเชื่อเรื่องการจุดเทียนบูชาเพื่อสะเดาะเคราะห์ สืบชะตา และเปิดโชคลาภ โดยสลาจะเป็นผู้พันเทียน ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือเป็นเทียนที่ทำจากขี้ผึ้ง โดยใส่เทียนประกอบด้วยยันต์และดวงชะตาของผู้ที่จะทำพิธีดังกล่าว และจะทำการจุดบูชาต่อหน้าพระพุทธรูปหรือพระอรหันต์ที่สำคัญ เช่น พระสิวลี พระอุปคุต ตามฤกษ์ยามที่ตำรากำหนดไว้ อย่างไรก็ตามความเชื่อดังกล่าวถูกนำมาสร้างใหม่เพื่อสนองตอบการท่องเที่ยว กรณีของวัดจองกลางซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญและมีพระภิกษุที่มีความเชี่ยวชาญด้านโหราศาสตร์จำพรรษาอยู่ ได้ริเริ่มจัดทำเทียนโดยบรรจุยันต์ประจำวันเกิดทั้ง 8 วัน และให้ผู้มาบูชาจุดเทียนโดยตั้ง

ในเรื่องไม้ขนาดเล็กที่มีดอกไม้รูปเทียนบรรจุอยู่ จากนั้นนำไปบูชาพระอุคุตซึ่งประดิษฐานอยู่ในมณฑปกลางสระน้ำ ภายในสระมีการติดตั้งมอเตอร์ให้กระแสไฟฟ้าไหลเวียนขวารอบองค์พระ พิธีกรรมดังกล่าวได้รับความนิยมเป็นอย่างมากทั้งจากนักท่องเที่ยวและชาวไทยใหญ่แม่ฮ่องสอนเอง ต่อมารูปแบบพิธีกรรมดังกล่าวได้ขยายไปสู่วัดพระธาตุดอยกองมู และวัดจองคำ และกลายเป็นกิจกรรมสำคัญที่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนจะต้องมาประกอบพิธีกรรมดังกล่าวเมื่อมาถึงจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ไม่เพียงแต่ชาวไทยใหญ่ในแม่ฮ่องสอนเท่านั้นที่หยิบยกเอาความเชื่อโหราศาสตร์มาสร้างและนิยามความเป็นไทใหญ่ของตนในพื้นที่รัฐฉานก็เกิดปรากฏการณ์การสร้างความเป็นไทใหญ่ผ่านความเชื่อโหราศาสตร์ ดังเช่นกรณี หนังสือทำนายฝันทำนายเลขห่วย และไฟพยากรณ์ ในกรณีของหนังสือทำนายฝันทำนายเลขห่วย ได้แพร่หลายและได้รับความนิยมมาตั้งแต่ทศวรรษ 2530 ปัจจุบันขยายตัวอย่างกว้างขวาง และมีการแปลเป็นภาษาไทย สะท้อนให้เห็นว่าคำทำนายฝันชุดนี้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ในวงกว้าง และในส่วนของไฟพยากรณ์ เป็นการประยุกต์ตำราโบราณกับวิธีการนำเสนอในรูปแบบของไฟ ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 2550 สะท้อนให้เห็นความพยายามในการปรับตัวของความเชื่อโหราศาสตร์ ให้สามารถดำรงอยู่ได้ในกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน

แต่เดิมพิธีกรรมที่เนื่องด้วยความเชื่อโหราศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตชาวบ้าน เป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านจะต้องเกี่ยวข้องกับกระบวนการทุกอย่างตั้งแต่ จัดเตรียมอุปกรณ์จนถึงประกอบพิธี แต่ในปัจจุบันด้วยบริบทที่แปรเปลี่ยน ในกรณีของคนไทใหญ่จึงมีผู้รับดำเนินการจัดเตรียมให้ และในกรณีของนักท่องเที่ยวทางเจ้าของสถานที่ที่จะจัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับประกอบพิธีกรรมไว้ให้ ซึ่งอาจจะครบถ้วนตามตำราหรือไม่ครบถ้วนก็ได้ และส่วนใหญ่มีการนำกลับมาใช้ใหม่อีกความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้การรับรู้ถึงความหมายที่แฝงอยู่ในองค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ของพิธีกรรมเลือนรางไป และในกรณีของนักท่องเที่ยวอาจจะไม่ทราบความหมายเกี่ยวกับองค์ประกอบของพิธีกรรมเลย แต่การเข้าสู่พิธีกรรมเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการสร้างความสบายใจ หรือบริโภคสินค้าทางวัฒนธรรมเท่านั้น

นอกจากนี้ ทั้งคนในซึ่งหมายถึงคนไทใหญ่แม่ฮ่องสอนเอง และคนนอกซึ่งหมายถึงนักท่องเที่ยวหรือคนกลุ่มอื่นๆ ยังคงต้องการบริโภคความเชื่อโหราศาสตร์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ชีวิตดีขึ้นในทุกๆ ด้าน ซึ่งต่างจากอดีตที่คนใช้ความเชื่อโหราศาสตร์เพื่อช่วยให้ชีวิตมีความเป็นปกติ หรือใช้สำหรับแก้ไขปัญหาเฉพาะด้าน และจะเห็นว่าผู้บริโภคความเชื่อโหราศาสตร์ในปัจจุบันต้องการความสะดวกทั้งในด้านการรับทราบคำทำนายและในด้านพิธีกรรม ทำให้เกิดรูปแบบการทำนายผ่านระบบสื่อสารสนเทศ เช่น การทำนายผ่านโทรศัพท์มือถือ การทำนายผ่าน facebook และ Line เป็นต้น และในด้านของการประกอบพิธีกรรมก็มีลักษณะที่สำเร็จรูปมากขึ้นเพื่อให้เกิดความสะดวกต่อผู้ประกอบพิธี ประการสำคัญด้วยลักษณะของความเป็นชาติพันธุ์ไทใหญ่ ทำให้การหยิบยกเอาความเชื่อโหราศาสตร์มาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างและนำเสนอความเป็นไทใหญ่ได้รับความสนใจและเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาบทบาทของโหราศาสตร์ไทใหญ่ที่มีต่อคนไทใหญ่ในประเทศเมียนมาร์ คนไทใหญ่พลัดถิ่น และทัศนะของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่มีต่อโหราศาสตร์ไทใหญ่อย่างละเอียดลึกซึ้ง
2. ควรมีการขยายผลศึกษาความเปลี่ยนแปลงของแนวคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนาของชาวไทใหญ่ในเมียนมาร์ที่มีต่อโหราศาสตร์ เนื่องจากเงื่อนไขเกี่ยวกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของพุทธศาสนาในประเทศไทยและเมียนมาร์ในยุคสร้าง รัชชาติมีความแตกต่างกัน
3. ควรมีการศึกษาการสร้างและนิยามความเป็นไทใหญ่ผ่านความเชื่อโหราศาสตร์ในพื้นที่ศึกษาที่กว้างมากขึ้น เพราะปัจจุบันมีชาวไทใหญ่พลัดถิ่นจากรัฐฉานกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างหนาแน่น และความเชื่อโหราศาสตร์ยังคงมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของชาวไทใหญ่อยู่อย่างเข้มข้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ทั้งในประเทศไทยและในพื้นที่อื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- เจ้าสลาปฉัตรดิษฐ์. (2546). *กยามคูโหลงหม่นคำพาราเจ้าห้าต้น*. เชียงตุง.
- ณัชชา เลหาศิรินาถ. (2541). *สิบสองพันนา: รัฐจารีต*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทวี สว่างปัญญากุล. (2532). *วัฒนธรรมล้านนา แม่กาบใจ (ระบบหนไท)*. ม.ป.ท.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2557). *ผ้าขาวม้า, ผ้าซิ่น กางเกงใน และ ฯลฯ ว่าด้วยประเพณี, ความเปลี่ยนแปลง และเรื่องสรรพสาระ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ปฐุม ตาคะนานันท์. (2551). *คณะสงฆ์สร้างชาติสมัยรัชกาลที่ 5*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน
- ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย. (2549). *ธุรกิจหมอคูปี 49 : คนกรุงเทพฯ จ่ายเงินคูดูหมอ 2,400 ล้านบาท. วันที่ค้นข้อมูล 26 สิงหาคม 2559, จาก <https://www.kasikomresearch.com/th/k-econanalysis/pages/ViewSummary.aspx?docid=6624>*
- สมพงษ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์. (2544). *ประวัติศาสตร์ไทยใหญ่*. กรุงเทพฯ: โครงการประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไทย. สรวดี อ่องสกุล. (2554). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สายชล สัตยานุรักษ์. (2546). *พุทธศาสนากับแนวคิดทางการเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. 2325-2352)*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เสมอชัย พูลสุวรรณ. (2552). *รัฐฉาน (เมืองไต) : พลวัตของชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์และสังคมการเมืองร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- หม่องทินอ่อง. เพ็ชรี สุมิตร แพล. (2548). *ประวัติศาสตร์พม่า*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2553). *แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2555). *เจ้าที่และผีปู่ย่า พลวัตของความรู้ชาวบ้านอำนาจและตัวตนของคนท้องถิ่น*. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.